

A Békési Élet

Kevés folyóiratunk van, amely mindig a címlapján szereplő időben jelenik meg. A Békési Élet ilyen: múlt évi 4. száma már októberben eljutott az előfizetőkhoz. A 12. évfolyam már ezt az alcímet viseli: *Közművelődési és tudományos folyóirat*. Amikor indult, 1966 májusában, *Népszerű tudományos és kulturális antológia* volt; 1973-tól lett *Közművelődési és tudományos szemle*. 1975-ig évente három száma jelent meg, 1976-tól négy.

Az első számban a szerkesztő bizottság így határozta meg a kiadvány céljait: „Oldalain igyekszünk megláttatni e tájat és népe sajátos »egyénségét«, »ízét«, a maga állandó mozgásával, változásával, fejlődésével. Feladatnak tartjuk, hogy bemutassuk a múlt és jelen történelmi összefüggéseit. Ösztönzést szeretnénk adni a szocialista nemzeti egység elvi és gyakorlati kibontakoztatásához megyénkben”.

Első lustrumáról, öt évéről már 1971-ben ezt írhattam: „Irgylésre és követésre méltó az a teljesítmény, melyet Csaba, Gyula, Orosháza, Szarvas és a megye többi helységének tollforgatói fölmutattak, s mely tükröződik a Békési Életben részint közvetlenül, tanulmányokban, közleményekben, részint közvetve, az önálló művekről és más időszakos kiadványokról megjelent ismertetésekben, méltatásokban”.

Amikor 1976-ban az első évtizedről tanácskoztak, a felelős szerkesztői tisztelet 1967-től ellátó Szabó Ferenc, a megyei levéltár igazgatója, jogosan állapíthatta meg, hogy a Békési Élet országosan ismertté és megbecsültté vált, önálló arculatot alakított ki, színvonalas szerzői táborát nevelt maga köré, és széles olvasóközönség támogatását nyerte el.

A tavalyi négy szám egyenként 2000 példányban jelent meg. Induláskor 1000, 1972-től 1100, 1975-től 1500, most pedig már 2000 példány: önmagában is nagyszerű eredmény! Egyetlen megyének ilyen nagy példányszámú folyóirata: ez korábban elképzelhetetlen volt hazánkban. A felszabadulás előtt Békésnek nem is volt semmiféle hosszabb életű folyóirata. Még a múlt században a megye nagy történész egyéniségei, Haan Lajos, Karácsonyi János és Zsilinszky Mihály megteremtették a Békés vármegyei Régészeti és Művelődéstörténeti Társulat Évkönyveinek sorozatát (1875—1894), majd századunk elején Gyulán jelent meg a rövid életű Nemzeti Kultúra (1911—1914) című

tanügyi ismeretterjesztő és közművelődési havi folyóirat, s 1941-ben a Gyulai Dolgozatok című sorozat öt száma.

Csak a felszabadulás után, pontosabban 1956-ban érte el a helyismereti érdeklődés azt a szintet, hogy nyilvánosságot, közlési lehetőséget szoríthatott ki magának. Így született a Békési Üzenet, a Körös Népe, a Viharsarki Élet, az orosházi múzeum évkönyveinek és a gyulai múzeum füzeteinek sorozata, sőt Szarvas meg Battonya hasonló kísérlete. A Viharsarki Élet 1960-ban egyetlen számot ért meg, a gyulai füzetek 1959 és 1964 között 59-et, a Körösmenti Honismereti Közlemények (1967—1973) ötöt. Mindezek városi és községi kiadókhöz és rendszerint egy-egy szerkesztő-személyiséghez kapcsolódtak. Csak a hatvanas években emelkedett a megyei kulturális irányítás arra a színvonalra, hogy fölismerje a helyismereti kutatások jelentőségét, és képes legyen nemcsak áttekinteni, de a kezdeményezéseket hathatósan fölkarolni is. 1963-ban dolgozta ki a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei titkára, Krupa András, a Békési Életnek kezdetűl felelős kiadója, 1973-tól főszerkesztője is, a három évvel később megindult időszakos kiadvány tervét.

A folyóirat címében ma sem viseli a *helytörténeti*, vagy akár tágabb — mert a jelent, sőt a jövőt is magába ölelő — *helyismereti* jelzőt, de gyakorlatában mintaszerűen megvalósítja. Szabó Ferencet idézem: „Mint népszerű tudományos és közművelődési orgánumnak, feladatát abban látjuk, hogy az ország e részének szellemi életében színvonalas szervező és publikációs fórum szerepet töltsön be mindazokon a területeken, amelyek a profiljába tartoznak. A megyét, annak mai és múltbeli életét, problémáit kell megismertetnie a megye és az ország igényesebb olvasóközönségével, szakembereivel. Minden közlésre kerülő íráskamp megyei témájúnak, megyei kapcsolatúnak kell lennie. Nem feladatunk olyan közlemények publikálása, amelyeket — tárgyuknál fogva — az országos folyóiratokban kaphat meg az olvasó. Elsősorban a színvonalas megyei önismeretet és önismeretét kívánjuk szolgálni, a Viharsarok haladó hagyományaitól kezdve a szocialista jelen társadalmi, gazdasági és művelődési kérdéseinek tárgyalásáig. Kiemelt helyet szánunk a nemzetiségi hagyományok ápolásának.”

Az első évtized statisztikája megfelel

ennek a szerkesztői elképzelésnek. A megye jelenének politikai, gazdasági, társadalmi kérdéseiről a Békési Élet hasábjain 50 tanulmány és 36 kisebb közlemény látott napvilágot, valamint 102 ismertetés helyi vonatkozású könyvekről, rendezvényekről. Ugyanez idő alatt 36 tanulmány, 28 adatközlés és 35 ismertetés foglalkozott a Viharsarok munkás- és parasztmozgalmainak történetével. Ez az arány: a múlt *hagyományainak* és a jelen *eredményeinek* e párhuzamos fölmutatása mintául szolgálhat minden hasonló célú helyismereti folyóirat számára. A Békési Élet igazán nem vádolható „múltba fordulással”, „a jelen föladataitól való elfordulással”.

Békés megye nemzetiségi viszonyai, szlovák, román és német lakóinak múltbeli és mai szokásai, e tíz év alatt 37 különböző terjedelmű dolgozatban tükröződnek, s ezzel a Békési Élet ismét példát mutat: a megye valamely sajátosságát hogyan kell tudatosítani lakóiban, s hogyan kell az ország nyilvánossága elé tárni. Az első évtizedben 46 közlemény foglalkozott természettudományi, műszaki és egészségügyi kérdésekkel. Ez megint tanulságot rejt: noha a helyismeret, helytörténet művelői érthetően aligha foglalkoznak természettudományokkal, a szerkesztők — a történész Szabó Ferenc és a hazai szlovákság néprajzának kutatásában kitűnő eredményeket fölmutató Krupa András — gondosan ügyelnek arra is, nehogy a társadalom- és természettudományok közötti arányok fölboruljanak.

A Békési Élet írásainak mintegy negyede helytörténeti jellegű (beleértve a gazdaság-, művelődés-, irodalom-, sőt technikatörténetet is), ezeknek a múzeumi kiadványokon kívül nincs más közlési lehetőségük, érthető tehát, hogy — szintén ügyelve az arányokra — a Békési Élet e hagyományápoló, a hazaszeretetet valós tartalommal megtöltő közleményeknek legfőbb fóruma. A szerkesztők különben is aggodalmas ökonómiával dolgoznak: összhangban a megye másfajta kiadványaival, közlési lehetőségeivel. A hosszú, majdnem féleves átfutási idő például nem teszi lehetővé a friss beszámolókat színházi bemutatókról, kiállításokról. Ezek szemléjét tehát a megyei napilapra bízzák.

A megyeszékhely, Békéscsaba nem egyetemi város, annál dicséretesebb, hogy a Békési Életnek mégis sikerült egy évtized alatt értékes szerzőgárdát toboroznia maga köré. Rendszeresen az első években 15—20, ma már 30—35 munkatárs szerepel a lapban; az alkalmi, névjegyüket egyszer-kétszer letevő szerzők száma mintegy 250-re szaporodott. A „törzsgárda” zöme a megyében él; néh-

nyan — elszármazottak — a fővárosból, ritkábban más hazai városból küldik szakcikkeiket.

Az alkalmi munkatársak egy része a folyóirat számára szívesen vállalt gondot jelent: hogyan lehet őket rendszeresen foglalkoztatható, jó szakírókká nevelni. A szerkesztők tudatosan törekszenek arra, hogy a pályájuk elején álló szerzőket rávezessék a mondanivaló rendszerezésének, megformálásának és kifejezésének módszereire. „Aki megfogadja az észrevételeket, nem rest az átdolgozásra, újra és újra utánanéző egyes adatoknak, tud a hosszú lére engedett szövegen rövidíteni, abból »lesz valami« — írja Szabó Ferenc. — Mint számos példa bizonyítja, felnő az állandó szerzők közé. Egy alapvető feltétele azonban mindenképpen van annak, hogy bárkivel érdemben foglalkozni lehessen: az, hogy kéziratot adjon. Kéziraton lehet vitatkozni, ígéretesen és szándékokon nemigen.”

A szerkesztőség nem kis gondja a szerzői utánpótlás, főként a megyében élők köréből. A fiatalokat nem vonzza a közlés lehetősége; nem szeretnek a dolgoknak utánajárni, nem vállalják a megírással járó gyöttrődést. Talán a folyóirat most következő éveiben is előrelépést hoznak. A dolog természetéből adódóan főként a műszaki és a természettudományi szakírók körének bővítése nehéz. Hiszen a társadalomtudományok (a helytörténet, művelődéstörténet, néprajz stb.) művelői jobbára tanárok, nekik az írás könnyebben megy; nem olyan könnyen vesznek azonban tollat a kezükbe vagy ülnek írógép elé a mérnökök, orvosok, gazdasági szakemberek. Az első öt év anyagában még joggal keveselltem a természettudomány képviselőit; azóta a szerkesztőknek sikerült a mérleget egyensúlyba hozniuk, s a folyóirat az utóbbi években már megfelelő arányban és megfelelően megírt tanulmányokat jelentethetett meg egyebek közt a megye vízügyi kérdéseiről (árvizekről, öntözésről), a várostervezés időszériai föladatairól, a helyi közlekedés fejlesztéséről, közegészségügyi és jogi problémákról, fontos iparágakról stb.

Külön méltánylást érdemel az a gond, amellyel a szerkesztők a megyére, annak városaira, községeire vonatkozó közleményeket — nemcsak önálló műveket, hanem folyóiratban megjelent fontosabb tanulmányokat is — figyelik, számon tartják, és szemléjükben rendre ismertetik. Az első évtizednek 1976-ban megjelent repertórium bizonyítja, milyen gazdag adattárat hoztak máris így össze folyóiratuk hasábjain. Ezekből érlelődnek majd a községi és a városi monográfiák, amelyekből egyébként a megyében — nem függetlenül a Békési Élet munkálkodá-

sától — az elmúlt évtized alatt máris értékes minták születtek. A Békési Élet elsősorban a forrásértékű részlettanulmányok közlési helye: új kutatásokat, adalékokat közkinccsé tevő orgánium. Szabó Ferenc szerint a Békési Életben a részlettanulmányok és az összefoglaló, szintézist nyújtó dolgozatok aránya három az egyhez, s egyetérthetünk vele abban, hogy ez az arány helyes. A folyóirat fôadata az új eredmények közreadása, az olvasók friss tájékoztatása, a megyében folyó kutatómunka támogatása és ösztönzése. Az összefoglalások, szintézisek megfelelő kiadványtípusa az önálló mű; fûzet, könyv, sorozat; legmagasabb szinten a monográfia.

De amit nem tudnak ismertetni, azt is igyekeznek számba venni, a feledéstôl megmenteni. A megyei könyvtár munkatársa, Szabad Olga már a 2. évfolyamtól — kisebb megszákításokkal — bibliográfiai összeállításokat közölt a megyerôl és helységeirôl, 1974 óta pedig *Békés megye az országos napi- és hetilapok tükrében* címmel rendszeres, kurrens repertóriumot ad.

A Békési Élet szerkesztôségében egyetlen fôfoglalkozású munkatárs sincs; minden mellékmunkaként, úgyszeretébôl történik körülötte. Ha keresem a folyóirat nyilvánvaló fejlôdésének, elért eredmé-

nyeinek nyitját, elsôsorban ebben találok meg. A megye vezetôi olyan szakemberekre bízták folyóiratukat, akik szívbôl, önzetlenül, szeretettel és hozzáértéssel végzik munkájukat. Az is üdvôs döntés volt, hogy nem vegyítették össze a tudományos és ismeretterjesztô folyóiratot a mindig romlékonyabb, múlandóbb anyagot nyújtó szépirodalmi közlönyvel. Azóta a megyének irodalmi folyóirata is született, az *Új Auróra*, amely ritkaság külsejéhez egyre méltóbb tartalmat képes adni, épít a hagyományokra, megsûri a helyi szépirodalmi termést, s így jól kiegészíti a Békési Élet munkáját.

Hazai helyismereti folyóiratainknak az elmúlt évtizedek során több típusa alakult ki. A Békési Élet — néhány társával — a legkívánatosabb fajtáját testesíti meg, ezért méltán állítható mintául a többi elé, nem utolsósorban a megszûlendôk elé. (A két nagy egyetemi város, Debrecen és Szeged olyannyira hiányzó idôszaki helyismereti kiadványának példájául is.) Bírálát vagy inkább óhaj csak annyi kívánkozik ide, hogy a kitûnôen szerkesztett folyóiratban a jól kialakított jelleget még színvonalasabb, még szakszerûbb és még szebben megírt tanulmányok szolgálják.

Péter László

Lapozgató

● **VÁROSUNK, TATABÁNYA** címmel irodalmi szöveggyûjteményt és bibliográfiát adott ki a várossá nyilvánítás 30. évfordulója alkalmából a József Attila Megyei Könyvtár és a város tanácsa. A helyi mûvészek alkotásaival illusztrált, vonzó külsejû, sokszorosított kötet hat szépíró tatabányai vonatkozású verseit, prózai munkáit közli, illetve szemelvényeket köt csokorba mûveikbôl, majd a *Tatabánya a sajtóban* c., 651 tételes repertórium, végül a városról írt könyvek 40 tételes jegyzéke és tárgymutató zárja a kötetet.

● **FILMJEGYZÉK 1977** címmel értékes filmográfiát bocsátott közre állományáról a szombathelyi Megyei Mûvelôdési és Ifjúsági Központ film- és szemléltetô eszközök tára. Az 500 példányban kiadott, testes, sokszorosított kötet 2064 tételének áttekintését a szakszerû feltárás (ETO szerinti csoportosítás, egybeosztott betûrendes cím-, név- és tárgymutató) teszi lehetővé. A kiadvány jó példája a közmûvelôdési intézmények együttmûködésének, ugyanis összeállítója, Kovács Ferencné a megyei könyvtár feldolgozó osztályának munkatársa.

● A **MÛVELÔDÉS**-nek, a Román Szocialista Mûvelôdési és Nevelési Tanács folyóiratának decemberi számához csatolt negyedéves könyvtári melléklet gazdag tartalmából néhány érdekességre hívjuk fel a figyelmet: A romániai könyvtárügy a mienkénél lényegesen elôbbre jutott a bibliobuszok alkalmazásában — például egyedül a Kovászna megyei Könyvtárnak két mozgókönyvtára van (ezek 42 faluba járnak kölcsönözni), s a folyóirat a Hargita megyei Könyvtár bibliobuszának fényképét is közli. — A nagy nyelvtudóssal, Szabó T. Attilával készített interjúból megtudtuk, hogy az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* második kötete már sajtó alatt van, a harmadik kötet csaknem nyomdakész, és hozzákezdtek a negyedik kötet szerkesztéséhez is. — Mivel az erdélyi magyar nyelvû sajtóról nincs összefoglaló bibliográfia, *Vita Zsigmond* ennek összeállítását sürgeti, s felhívja a figyelmet a lelôhelyek felderítésére és közlésére is.